

CILJNA ORIJENTACIJA KAO MODEL MOTIVACIJE I SAMOPOUZDANJE TENISERA RAZLIČITIH NIVOA USPJEŠNOSTI

Duško Lepir, Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, Univerzitet u Banjoj Luci

Radenko Dobraš, Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, Univerzitet u Banjoj Luci

Igor Vučković, Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, Univerzitet u Banjoj Luci

Proko Dragosavljević, Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, Univerzitet u Banjoj Luci

Sažetak

Cilj rada je bio da se utvrdi da li postoje razlike između ciljne orijentacije i samopouzdanja uspješnih i manje uspješnih tenisera, te da se ispita povezanost ova dva psihološka konstrukta. Aktivni teniseri muškog pola (N= 40), rangirani na seniorskoj rang listi Teniskog saveza Austrije, uzrasta od 18 do 26 godina, ispunili su upitnik **TEOSQ-D1** (Würth, Alfermann i Saborowski, 1999), te upitnik CSI (Vealey, 1986), neposredno pred državno seniorsko prvenstvo Austrije. Nakon kategorisanja „uspješnih tenisera” – oni koji su rangirani u prvih 100 (N= 20) i „manje uspješnih” tenisera – oni koji su rangirani ispod 100-tog mjesta (N= 20), putem T-testa izvršena je analiza njihove ciljne orijentacije i samopouzdanja, ali nije utvrđena statistički značajna razlika niti za jednu od skala. Pirsonov koeficijenti za čitav uzorak je pokazao da orijentacija na zadatak značajno korelira sa sportskim samopouzdanjem kao crtom ($r= 0,451$; $\text{Sig.} < 0,05$), te blago korelira sa sportskim samopouzdanjem kao stanjem ($r= 0,387$; $\text{Sig.} = 0,092$), ali ta korelacije nije statistički značajna na nivou $\text{Sig.} < 0,05$. Za orijentaciju na rezultat/ego nije utvrđena značajna korelacija sa samopouzdanjem. Smjernice za buduća istraživanja zasnivaju se na kreiranju adekvatnijeg sistema za evaluaciju sportske uspješnosti, te povećanju uzorka ispitanika. To bi pomoglo donošenju pouzdanijih zaključaka o uticaju preferencije ciljne orijentacije na samopouzdanje i uspješnost u sportu, te bi opravdalo primjenu ovoga psihološkog konstrukta u praktične svrhe.

Cljučne riječi: Ciljna orijentacija, Sportsko samopouzdanje, Uspješnost, Tenis

GOAL ORIENTATION AS A MOTIVATION MODEL AND SELF-CONFIDENCE AMONG TENNIS PLAYERS OF DIFFERENT LEVELS OF SUCCESS

Abstract

The goal of this research was to determine differences between the successful and less successful tennis players regarding their goal orientation and self-confidence, as well as to examine the correlation between these two psychological constructs. Active male tennis players (N=40), ranked on the senior list of the Tennis Federation of Austria, age 18 to 26, filled in the TEOSQ-D1 questionnaire (Würth, Alfermann and Saborowski, 1999), and CSI questionnaire (Vealey, 1986), just before the national senior championship of Austria. After categorising a “successful tennis player” as one ranked in top 100 (N=20), and a “less successful” one as ranked outside top 100 (N=20), analyses of their differences concerning goal orientation and self-confidence were conducted by means of the T-test, but no sta-

tistically significant differences were found for any scale. Pearson's coefficient for the entire sample showed that task orientation correlate significantly with the sport confidence trait ($r = 0,451$; $\text{Sig.} < 0,05$), and to a certain extent with sport-confidence as a state ($r = 0,387$; $\text{Sig.} = 0,092$), but that correlation is not statistically significant at the level $\text{Sig.} < 0,05$. For the result/ego scale orientation, there were no significant correlations with sporting-confidence. Guidelines for future research are based on the development of a more adequate system for evaluation of success in sport, and also on increasing of sample size. This could be very helpful for making more reliable conclusions about the influence of goal orientation preference on sport-confidence and sport success, which could justify the utilization of this psychological construct for practical purposes.

Keywords: Goal orientation, Sporting confidence, Successfulness, Tennis

TIMS Acta (2014) 8, 1-9

Uvod

Analizirajući definicije motiva postignuća prema različitim autorima (Heckhausen, 1965; Murray, 1938; Rheinberg, 2004) dolazi se do zaključka da je riječ o namjeri pojedinca da kroz svoje djelovanje u različitim situacijama unaprijedi svoje sposobnosti, te prevaziđe mjerila vrijednosti koje je izabrao kao ciljnu tačku. Upravo ta motivisanost ka prevazilaženju postojećih mjerila vrijednosti predstavlja suštinu sportske aktivnosti, odnosno uvjerenje da će se kroz maksimalnu posvećenost unapređenju psiho-fizičkih sposobnosti pomjerati granice tj. rekordi i time obezbijediti dalje interesovanje prije svega za vrhunski sport. S tim u vezi i ovaj rad predstavlja pokušaj doprinosa postojećim brojnim istraživanjima na temu motivacije u sportu, sa posebnim usmjerenjem na motiv postignuća kao jednim od primarnih motivacionih dinamikama u sportu.

Postoje brojni teorijski modeli koji iz različitih uglova istražuju motivaciju postignuća, međutim od interesa za ovaj rad su upravo oni modeli koji se fokusiraju na ispitivanje mjerila vrijednosti koje pojedinac postavlja kao konačni cilj, a koji su u psihologiji poznati kao teorijski modeli ciljne orijentacije (Weinberg & Gould, 2003). Prema Nikolsu (Nicholls, 1984) i Dvejku (Dweck, 1986) postoje osobe koje su isključivo orijentisane na razvijanje svojih vještina i to označavaju kao *ciljnu orijentaciju na zadatak/učenje*, te osobe koje su orijentisane na demonstraciju svojih vještina – *ciljna orijentacija na ego/rezultat*. Oslanjajući se na ovaj teoretski model vršena su brojna istraživanja (Elliott & Dweck, 1988; Jagacinski &

Nicholls, 1984; Nicholls, 1989) koja su dovodila u relaciju ciljnu orijentaciju, percepciju sposobnosti i posljedične obrasce ponašanja. Došlo se do zaključaka da osobe koje su dominantno orijentisane na zadatak/učenje, odnosno koje uzimaju sebe kao mjerilo vrijednosti pokazuju bolju radnu etiku, istrajniji su u radu, smatraju sebe kompetentnim, te postižu bolje rezultate. Sa druge strane, osobe orijentisane na ego/rezultat, koje uzimaju druge kao mjeru vrijednosti, uslijed nemogućnosti da kontrolišu rezultate drugih, često nemaju osjećaj kompetentnosti što rezultira gubitkom motivacije i samopouzdanja, te izbjegavanjem izazovnih zadataka.

Interesantna priroda ovoga modela imala je za posljedicu pojavu istraživanja ciljne orijentacije i u sportskom domenu (Duda, 1989; Gill, 1986;1986), te je potvrdila ranije pomenute relacije između ciljne orijentacije sa jedne strane i percepcije sposobnosti, sportskog nastupa, intenziteta u radu i istrajnosti u bavljenju sportom sa druge strane (Chi, 2004; Duda, 1988; Duda, 1996; Duda & Hall, 2001; Hall & Byrne, 1988; Roberts, 2001). Istraživanja su takođe utvrdila da sportisti orijentisani na zadatak/učenje prijavljuju viši stepen zadovoljstva bavljenjem sportom, te viši nivo intrinzičke motivacije (Newton & Duda, 1999), odnosno niži stepen kognitivne anksioznosti i predtakmičarskog anksioznog stanja (Vealey & Campbell, 1988; White & Zellner, 1996). Druge istraživanja ukazuju na to da su sportisti orijentisani na rezultat spremniji da koriste nelegalne metode i da naruše kodeks sportskog ponašanja kako bi ostvarili pobjedu (Stephens & Bredemeier, 1996).

Oslanjajući se na rezultate brojnih istraživanja koji

ukazuju na to da preferencija ciljne orijentacije može da bude prediktor ponašanja sportista u datim sportskim situacijama, u ovome radu je pretpostavljeno da upravo ciljna orijentacija može da posluži i kao mjera diferenciranja sportista prema sportskom uspjehu. Naime, ako je činjenica da sportisti orijentisani na učenje teže da usavršavaju svoje sposobnosti, uslijed čega dolaze u manje stresne situacije, zadovoljniji su i spremniji za intenzivniji kontinuirani rad, te su češće u situacijama da pokažu optimalne nivoe ispoljavanja svojih sposobnosti, onda je opravdano pretpostaviti da isti sportisti postižu i bolje rezultate na sportskim takmičenjima, odnosno da su uspješniji u datom sportu u odnosu na one koji su orijentisani isključivo na rezultat. Stoga je fokus ovog rada bila ispitivanje ciljne orijentacije kod uspješnih i manje uspješnih tenisera.

Opravdanost izbora tenisera kao uzorka leži u psihološkim zahtjevima tog sporta. Individualni sport u kome je konačni rezultat posljedica neposrednog nadmetanja dva takmičara, predstavlja situaciju u kojoj prvenstveno dolazi do razvoja ego orijentacije tj. orijentacije na rezultat. Sportista u individualnom sportu je isključivo sam odgovoran za uspjeh ili neuspjeh. On ne predstavlja određenu instituciju, klub, odnosno tim čime bi njegova individualnost bila potisnuta radi viših interesa, već predstavlja sebe, uslijed čega njegov koncept ličnosti, tj. ego, dolazi pod veći pritisak. Pretpostavka kojom se vodilo u ovome radu, je da sportisti koji uspiju da u izuzetno ego-orijentisanom sportskom sistemu, kao što je tenis, minimiziraju efekte takvog okruženja putem većeg fokusa na procese učenja, stvoriće uslove za već pomenute pozitivnije obrasce ponašanja, a time i uspješnije sportske nastupe i bolje krajnje rezultate. Na osnovu ovih logičkih premisa, te rezultata prethodnih istraživanja, pored interesovanja za povezivanje konstrukta ciljne orijentacije i uspješnosti u sportu, u radu je uključena i varijabla samopouzdanja kako bi se ispitala relacije između preferencije ciljne orijentacije i teniseraovog nivoa samopouzdanja.

Sportski psiholozi definišu samopouzdanje u sportu kao uvjerenje pojedinca da može uspješno da demonstrira željeno ponašanje (Weinberg & Gould, 2003). Drugim riječima, samopouzdanje je vjera sportiste u sebe i svoje sposobnosti da savlada različite vještine (tehničko-taktičke, motoričke, psihološke, socijalne) te da ih, u

određenim sportskim situacijama, uspješno primjeni. Imajući u vidu značaj ovog fenomena za sportsku aktivnost, Vili je kreirao termin „sportsko samopouzdanje“ (1986) sa ciljem diferenciranja i isticanja specifičnosti samopouzdanja za različite oblasti čovjekovog djelovanja. Svojim opsežnim istraživanjima (1986; 1988; 2001) utvrdio je da se sportsko samopouzdanje može posmatrati kao *stanje* (trenutno stanje samopouzdanja pred određeno takmičenje – aktuelno i nestabilno samopouzdanje) ili kao *crta/dispoziciju* (samopouzdanje karakteristično za sportistu na svakodnevnom nivou – opšte ili stabilno samopouzdanje).

Brojna istraživanja uzročnosti sportskog samopouzdanja, pored navođenja različitih faktora, složna su u isticanju da je uspjeh u sportu, odnosno ostvarenje postavljenih ciljeva, jedno od važnijih generatora visokog sportskog samopouzdanja (Covassin & Pero, 2004; Hays *et al.*, 2007; Hays *et al.* 2009; Levy *et al.* 2010). Dovodeći ovo u vezu sa ciljnom orijentacijom, osobe koje su same sebi mjerna vrijednost, odnosno koje su orijentisane na zadatak i učenje, postavljaju sebi mnogo realnije i fleksibilnije ciljeve koji su u domenu kontrole sportiste. Kao takvi, ti ciljevi predstavljaju zahtjeve koji su uz određeno zalaganje ostvarivi, osoba doživljava osjećaj uspješnosti, te prema pomenutom mehanizmu povećava svoj nivo sportskog samopouzdanja, i to prije svega „samopouzdanja kao stanja“, što potvrđuje navedeno istraživanje (1988). Martin i Džil (Martin & Gill, 1991: 150) te odnose jednostavno prezentuju na sledeći način: „orijentacija na proces implicira posjedovanje ciljeva usmjerenih na proces koji utiču na sportski nastup kroz podizanje sportskog samopouzdanja kao stanja“.

Uzevši u obzir sve navedeno, cilj ovoga rada je da se pored ispitivanja razlika u preferenciji ciljne orijentacije kod uspješnih i manje uspješnih tenisera, ispituju i razlike između ove dvije grupe sportista prema nivou percipiranog samopouzdanja (kako trenutnog – stanje, tako i trajnog – crta), te da se utvrde eventualne relacije između ciljne orijentacije i nivoa samopouzdanja za čitav uzorak.

Metodologija istraživanja

Uzorak ispitanika

Za potrebe ovoga rada ispitano je 40 aktivnih tenisera iz Austrije, muškog pola, uzrasta od 18 do 26 godina. Do momenta sprovođenja istraživanja svi ispitanici su se bavili minimalno sedam godina tenisom, te su redovno trenirali i učestvovali na turnirima Teniskog saveza Austrije. Pored uzrasta (seniorska kategorija takmičenja u tenisu) i godina bavljenja tenisom (minimum pet godina), kriterijum za uključenje ispitanika u uzorak bio je rangiranost na teniskoj seniorskoj rang listi Austrije. Od ukupno 40 ispitanika, 20 ih je bilo rangirano ispod stotog mjesta, a 20 iznad stotog mjesta. Na osnovu ovoga, kreirana je varijabla „uspješnost”, te su definisane dvije grupe tenisera. Prva grupa je označena kao „uspješni teniseri” (20 tenisera koji se nalaze u prvih 100 na rang listi), a druga grupa kao „manje uspješni teniseri” (20 tenisera koji nisu u prvih 100 na rang listi). Ispitanici su kontaktirani na seniorskom državnom prvenstvu Austrije, te su prije početka turnira ispunili korišćene upitnike.

Instrumenti

Pored pitanja koja su imala za cilj da se utvrde osnovni demografski podaci, ispitanici su za potrebe ovoga istraživanja ispunili dva upitnika:

1. **Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire - Deutsch (TEOSQ-D1)**, (Würth, Alfermann & Saborowski, 1999) predstavlja njemačku verziju upitnika TEOSQ (Duda, 1989, 1992; Duda & Nicholls, 1992) za ispitivanja ciljne orijentacije kod sportista. Za razliku od TEOSQ koji se sastoji od dvije skale (*skale za mjerenje orijentacije na zadatak* – „Task-Orientation” i *skale za mjerenje orijentacije na rezultat/ego* – „Ego-Orientation”), TEOSQ-D1 pored ove dvije skale, sadrži i skalu koja ispituje *orijentaciju na socijalnu potvrdu*. TEOSQ-D1 se sastoji iz 19 pitanja na koja ispitanici putem četverostepene Likertove skale (1 – Ne slažem se.; 2 – Uglavnom se ne slažem.; 3 – Uglavnom se slažem.; 4 – Slažem se.) rangiraju značaj različitih situacija na osjećaj uspješnosti u sportu (primjer: „Osjećam se uspješno u sportu kada dam sve od sebe”). Skala orijentacije na zadatak (u ovome

radu će biti označena kao ZAD) sastoji se od 7 pitanja koja treba da utvrde u kojoj mjeri rješavanje određenih sportskih zadataka, te poboljšanje sposobnosti sportiste, predstavlja izvor osjećaja uspješnosti u sportu. Pomoću skale orijentacije na ego/rezultat (u radu označena EGO), koja se sastoji od 6 pitanja, ispitanik ocjenjuje koliko postizanje sportskih rezultata boljih od drugih, definiše njegov osjećaj uspješnosti. Orijehtacija na socijalnu potvrdu (u radu označena SOC) pomoću šest pitanja istražuje da li vrednovanje rezultata sportiste od strane društva tj. bitnih ljudi u njegovom okruženju (roditelji, trener, nastavnici, prijatelji), određuje osnovu njegove percepcije uspješnosti.

2. **Sport Confidence Inventory-CSI (1986)** predstavlja instrument koji mjeri samopouzdanje kod sportista. U originalnoj verziji sastoji se od tri skale, ali za potrebe ovoga rada korišćene su samo dvije i to sa devetostepenom Likertovom skalom (1 –ekstremno nisko samopouzdanje, 5 – prosječno samopouzdanje, 9 – ekstremno visoko samopouzdanje). Prva skala nazvana *Trait Sport-Confidence Inventory (TSCI)*, sastoji se od 13 ajtema (primjer: „Uporedi svoje samopouzdanje i svoje sposobnosti da nastupaš pod pritiskom sa najsamopouzdanijim sportistom koga poznaješ.”) koji ispituju opšte tj. svakodnevno samopouzdanje sportiste u situacijama takmičarskog postignuća, koje se u teoretskim konstruktima označava kao sportsko samopouzdanje kao crta (u ovome radu će biti označena kao SAM-CR). Druga skala *State Sport-Confidence Inventory (SSCI)* sastoji se od 13 ajtema (primjer: „Uporedi samopouzdanje koje u ovome momentu osjećaš za svoje sposobnosti da uspješno sprovedeš taktiku sa najsamopouzdanijim sportistom koga poznaješ.”) koji procjenjuju trenutni nivo samopouzdanja sportiste pred određeno takmičenje, a u literaturi je poznat kao sportsko samopouzdanje kao stanje (u radu označena SAM-ST).

Statistička obrada podataka

U cilju analize rezultata urađena je prvo deskriptivna, a zatim i komparativna statistika. U oblasti deskriptivne analize, kako za čitav uzorak ispitanika, tako i posebno za obe grupe (uspješni – manje uspješni), izračunati su sledeći statistički parametri za svih pet skala: aritmetička sredina, standardna devijacija, minimalni i maksimalni rezultati.

U oblasti komparativne statistike, nakon što je utvrđena normalna raspodjela rezultata pomoću Kolmogorov-Smirnov testa, da bi se utvrdila razlika između „uspješnih” i „manje uspješnih” tenisera po pitanju ciljne orijentacije i samopouzdanja, primjenjen je Studentov T-test. Za ispitivanje povezanosti skala ciljne orijentacije i skala samopouzdanja za čitav uzorak korišćen je Pirsonov koeficijent linearne korelacije.

Sve navedene statističke obrade podataka obavljen-

je su u statističkom paketu SPSS 15 (*Statistical Package for the Social Science, Version 15.0*).

Rezultati

U Tabeli 1 su prikazani osnovni statistički parametri deskriptivne analize za svih pet varijabli i to odvojeno za grupu „uspješni” i grupu „manje uspješni”, te prezentovani rezultati T-testa, koji je imao za cilj da ispita razlike između ove dvije grupe ispitanika. Pored određenih razlika u aritmetičkim sredinama između uspješnih i manje uspješnih tenisera, posebno za varijable SAM-CR i SAM-ST, rezultati T-testa ukazuju da te razlike nisu statistički značajne (za nivo značajnosti 0,05), odnosno da ne postoje razlike između uspješnih i manje uspješnih tenisera po pitanju sve tri varijable ciljne orijentacije, te obe varijable sportskog samopouzdanja.

Tabela 1. Srednje vrijednosti (AS), standardne devijacije (SD), minimalne (Min) i maksimalne (Maks) vrijednosti uspješnih i manje uspješnih tenisera i rezultati T-testa.

Varijable	Uspješni				Manje uspješni				T - test	
	AS	SD	Min	Maks	AS	SD	Min	Maks	T	Sig.
ZAD	23.20	.92	18	27	23.40	.88	21	28	-0.157	0.877
EGO	15.40	1.12	10	20	14.20	1.40	7	23	0.671	0.511
SOC	15.70	.76	12	19	15.50	1.26	11	22	0.136	0.893
SAM-CR	82.60	3.91	56	103	74.00	4.74	50	90	1.400	0.179
SAM-ST	80.60	3.14	64	94	73.10	4.43	47	89	1.382	0.184

Pored utvrđivanja razlika između ove dvije grupe tenisera po pitanju varijabli ciljne orijentacije i samopouzdanja, jedan od ciljeva ovoga rada je i da se utvrde eventualne korelacije između datih varijabli za čitav uzorak ispitanika. Iz toga razloga korišćen je Pirsonov koeficijent korelacije, a rezultati su predstavljeni u Tabeli 2. Prema tim rezultatima vidimo da orijentacija na zadatak statistički značajno korelira sa orijentacijom na socijalno priznanje ($r= 0,471$; Sig.< 0,05), te sa samopouzdanjem kao crtom ($r= 0,451$; Sig.<0,05). Što se tiče varijable orijentacije na rezultat/ego ona statistički značajno korelira samo sa orijentacijom na socijalno priznanje ($r=$

$0,600$; Sig.< 0,01). Pored ovoga utvrđena je i statistički značajna korelacija između dvije varijable koje ispituju sportsko samopouzdanje kao crtu i kao stanje ($r= 0,529$; Sig.< 0,05). Od ostalih korelacija treba spomenuti i onu između orijentacije na zadatak i samopouzdanja kao stanja. Utvrđeno je da ovaj koeficijent nije statistički značajan za nivo 0,05 ($r= 0,387$; Sig.= 0,092), ali se nalazi na samoj granici između blage i značajne povezanosti ($r= \pm 0.40$) prema interpretaciji koeficijenata korelacije koju je ponudio Petz (2004).

Tabela 2. Koeficijenti korelacija i nivoi značajnosti za svih pet varijabli.

Varijable (N= 40)		ZAD	EGO	SOC	SAM-CR	SAM-ST
ZAD	r	-	0.172	0.471*	0.451 *	0.387
	p	-	0.469	0.036	0.046	0.092
EGO	r	0.172	-	0.600**	- 0.032	0.129
	p	0.469	-	0.005	0.894	0.588
SOC	r	0.471*	0.600**	-	0.126	0.084
	p	0.036	0.005	-	0.598	0.726
SAM-CR	r	0.451*	- 0.032	0.126	-	0.529 *
	p	0.046	0.894	0.598	-	0.017
SAM-ST	r	0.387	0.129	0.084	0.529 *	-
	p	0.092	0.588	0.726	0.017	-

* korelacija značajna na nivou 0.05
** korelacija značajna na nivou 0.05

Diskusija

Oslanjajući se na rezultate prethodnih istraživanja koja potvrđuju povezanost ciljne orijentacije sa optimalnim sportskim nastupima, percepcijom sposobnosti, motivisanošću, istrajnošću i intenzitetom u sportskom radu (Chi, 2004; Duda, 1988; Duda, 1996; Duda & Hall, 2001; Hall & Byrne, 1988; Roberts, 2001), a posebno imajući u vidu povezanost ciljne orijentacije sa unapređenjem sportskih vještina (Solomon & Boone, 1993; Van Yperen & Duda, 1999), za pretpostaviti je bilo da postoji povezanost ovog konstrukta i sa samom uspješnošću u sportu. Definišući uspješne od manje uspješnih tenisera, u ovome radu su ispitane razlike između njihovih preferencija ciljne orijentacije, ali prema rezultatima T-testa nisu utvrđene statističke značajne razlike. Drugim riječima uspješni teniseri nisu ispoljili veći stepen orijentacije na zadatak u odnosu na manje uspješne, što je u suprotnošću sa prethodnim istraživanjima, te očekivanjima ovoga rada.

Takođe, iako brojna istraživanja potvrđuju povezanost između samopouzdanja i uspjeha u sportu i obrnuto (Covassin & Pero, 2004; Hays *et al.*, 2007; Hays *et al.*, 2009), u ovome radu uspješni i manje uspješni sportisti se nisu razlikovali, niti prema samopouzdanju kao crti, niti samopouzdanju kao stanju.

Uzme li se u obzir činjenica da uslijed nedovoljnog broja istraživanja nije u potpunosti utvrđeno da li

ciljna orijentacija, odnosno usmjerenost na zadatak, predstavlja adekvatan prediktor uspješnosti u sportu, možemo u određenoj mjeri prihvatiti rezultate dobijene u ovome radu. Ono što iznenađuje, s obzirom na navedena istraživanja, jeste nepostojanje razlika između uspješnih i manje uspješnih prema nivou samopouzdanja. Objašnjenja za nepodudarnosti rezultata ovoga rada sa postojećim mogu se tražiti u dva segmenta. Prvi problem predstavlja samo kategorisanje uspješnih i manje uspješnih tenisera. U ovome radu kao osnova za definisanje uspješnosti uzeta je rang lista tj. pripadnost grupi od prvih sto tenisera. Prema sistemu bodovanja koji se koristi u tenisu, jasno je da ulazak u prvih sto tenisera na nacionalnim rang listama ne predstavlja uvijek posljedicu kvaliteta pojedinca, već može biti posljedica njegovog učešća na velikom broju turnira. To dobija posebno na težini kada se uzme u obzir praksa u tenisu da najbolji igrači u državi obično učestvuju samo na državnim prvenstvima, a da svoj kvalitet uglavnom dokazuju na internacionalnim turnirima. Stoga bi neka buduća istraživanja trebala da posvete dosta pažnje utvrđivanju objektivnijih parametara sportske uspješnosti, prije nego što se konstrukt ciljne orijentacije dovede u odnos sa tim. Drugi problem je veličina uzorka, s obzirom na to da 40 sportista zasigurno ne predstavlja dovoljno ispitanika, da bi se donjeli neki opšti zaključci, odnosno potvrdile postojeće teorije. Iz tog razloga bilo bi poželjno u budućnosti sprovesti slično istraživanje, ali na većem uzorku, u

kome bi bila zastupljena oba pola i sportisti iz različitih sportskih grana i starosnih kategorija.

Imajući u vidu prethodno iznesene zaključke o uticaju ciljne orijentacije na uspjeh u sportu preko podizanja samopouzdanja (uvodni dio), drugi cilj ovog istraživanja, bio je da se utvrde eventualne korelacije između ciljne orijentacije i samopouzdanja, odnosno između svih pet skala ova dva konstrukta za čitav uzorak. Utvrđeno je da orijentacija na zadatak značajno korelira sa samopouzdanjem kao crtom ($r = 0,451$, $\text{Sig.} < 0,05$), te da blago korelira sa samopouzdanjem kao stanjem ($r = 0,387$, $\text{Sig.} = 0,092$), što ukazuje na opravdanost davno postavljene Vilijeve teze (1986) da orijentacija na zadatak predstavlja bitan faktor razvoja sportskog samopouzdanja. Međutim za orijentaciju na rezultat/ego utvrđeni su niski koeficijenti korelacija za oba tipa samopouzdanja (SAM-CR: $r = -0,032$; SAM-ST: $r = 0,129$). Nepostojanje korelacija u ovome radu, Vilijevo isticanje negativnih korelacija (1986) i dobijanje pozitivnih korelacija između orijentacije na rezultat/ego i samopouzdanja (Martin & Gill, 1991), samo govori o složenosti donošenja konačnog suda o prirodi veze, između ciljne orijentacije (posebno kad je u pitanju orijentacija na rezultat/ego) i sportskog samopouzdanja. Kritičari orijentacije na rezultat, kao primarnog motivacionog okvira, za argument navode nerealistične takmičarske ciljeve čije neostvaranje dovodi do pada u sportskom samopouzdanju (Duda et al., 1995; Duda & Hall, 2001). Sa druge strane, postoje mišljenja da sportisti mogu da ispolje viši stepen sportskog samopouzdanja, bez obzira na njihovu dominantnu orijentaciju na rezultat/ego da, ako su postavljeni takmičarski ciljevi realistični, te time i ostvarivi (Martin & Gill, 1991). Upravo zbog ovih oprečnih stavova, savremeni istraživači su uvidjeli da se ispitivanje ciljne orijentacije ne može zasnivati na principu dualizma njegove dvije glavne komponente, već prije na principu njihove interakcije. Zbog toga su razvili takozvanu „analizu ciljnog profiliranja“ kako bi ispitali kombinacije orijentacije na zadatak i orijentacije na rezultat (visok zad. – visok rez., nizak zad. – nizak rez., visok zad. – nizak rez., nizak zad. – visok rez.) te njihov uticaj na različite psiho-socijalne karakteristike pojedinca, odnosno njegovo ponašanje (Hardy, 1997; Harwood & Treasure, 2000). Jedno od bitnijih zaključaka koje je donio ovakav pristup jeste da ukoliko osoba ima visoku orijentaciju na rezultat može biti i visoko motivisana, ali

u slučaju ako je ta orijentacija u kombinaciji sa visokom orijentacijom na zadatak (Cumming et al., 2002; Wang & Biddle, 2001). Sa tim u vezi poželjno bi bilo da buduća istraživanja ciljne orijentacije uzmu u obzir pomenute kombinacije ciljnog profilisanja kako bi se dali potpuniji odgovori na pitanje uzročno-posljedničkog odnosa sa sportskim samopouzdanjem jer je postalo jasno da kod sportista jedan tip ciljne orijentacije ne isključuje postojanje i drugog tipa (Mallett & Hanrahan, 2004). Takođe, buduća istraživanja bi trebalo da imaju u vidu i prirodu orijentacije na rezultat/ego, kako sa aspekta realnosti i ostvarivosti postavljenih sportskih ciljeva, tako i sa aspekta sportskog nivoa. Na to ukazuju istraživanja koja su uzela u obzir ove varijable, te došla do zaključaka da ciljna orijentacija varira u zavisnosti od nivoa takmičenja, odnosno da se transformiše od orijentacije na zadatak u mlađim sportskim kategorijama do izražene orijentacije na rezultat u profesionalnom sportu (Treasure & Roberts, 1994).

Kod ostalih koeficijenata korelacija utvrđena je statistički značajna povezanost između skale orijentacije na socijalnu potvrdu i ostale dvije skale istog instrumenta, i to za ZAD ($r = 0,471$; $\text{Sig.} < 0,05$), te za EGO ($r = 0,600$; $\text{Sig.} < 0,01$). Visoku korelaciju između SOC i EGO možemo objasniti poreklom datih orijentacija jer je u oba slučaja reč o motivima koji proizilaze kroz interakciju sa drugim ljudima, te ih možemo identifikovati kao orijentaciju na ekstrinzičke motive. Ono što postavlja pitanje jeste korelacija između SOC i ZAD, s obzirom na to da orijentacija na zadatak (sa pojedincem kao mjerom vrijednosti) može biti uvršćena u grupu intrinzičke orijentacije. Možda upravo pomenuta metoda ciljnog profiliranja, sa uvrštavanjem orijentacije na socijalnu potvrdu, te uzimanje u obzir svih mogućih kombinacija postojeće tri orijentacije, predstavlja pravac ka potpunijem odgovoru na pitanje prirode i posljedica ciljne orijentacije u sportu.

Na kraju treba spomenuti i utvrđenu korelaciju između samopouzdanja kao crte i samopouzdanja kao stanja ($r = 0,529$; $\text{Sig.} < 0,05$), što daje osnovu za potvrdu stavova koje je istakao Vili (1986) da individualna dispozicija prema samopouzdanju u sportu (samopouzdanje kao crta) utiče na trenutno samopouzdanje sportiste pred takmičenje (samopouzdanje kao stanje).

Zaključak

Na uzorku od 40 aktivnih tenisera muškog pola, uzrasta od 18 do 26 godina, rangiranih na seniorskoj rang listi Teniskog saveza Austrije, ispitane su razlike između ciljne orijentacije i samopouzdanja igrača u prvih sto tenisera na rang listi (N=20) i onih van prvih sto (N=20). Takođe, za čitav uzorak ispitana je korelacija između ciljne orijentacije i samopouzdanja. Anketiranje tenisera sprovedeno je neposredno pred početak seniorskog državnog prvenstva Austrije. Prilikom statističke obrade podataka dobijeni su osnovni parametri deskriptivne statistike, a od komparativnih metoda korišćen je T-test i Pirsonov koeficijent korelacija. Rezultati T-testa su pokazali da ne postoje statistički značajne razlike između uspješnih i manje uspješnih tenisera po pitanju ova dva psihološka konstrukta. Što se tiče koeficijenata korelacije, orijentacija na zadatak statistički značajno korelira sa samopouzdanjem kao crtom, te blago korelira sa samopouzdanjem kao stanjem. Orijetacija na rezultat/ego nije u statistički značajnoj korelaciji sa varijablama samopouzdanja. Pored toga, utvrđena je statistički značajna korelacija između orijentacije na socijalnu potvrdu i ostale dvije skale orijentacije, te korelacija između samopouzdanja kao crte i samopouzdanja kao stanja.

Nepostojanje razlika između uspješnih i manje uspješnih tenisera je u suprotnosti sa očekivanjima ovog rada. Obrazloženje za to, odnosno smjernice za buduća istraživanja, zasnovane su na sistematičnijem kategorisanju uspješnih od manje uspješnih tenisera, te povećanju uzorka ispitanika, sa naglaskom na potrebi za većim brojem istraživanja ovoga tipa.

Korelacija između orijentacije na zadatak i oba tipa samopouzdanja samo je još jedna potvrda da je u sportu od izuzetnog značaja da osobe koje okružuju sportistu (treneri, roditelji, kolege, osoblje u sportskim institucijama), a i sami sportisti, ističu i postavljaju ciljeve u kojima je naglašena ova vrsta orijentacije. Tim putem bi sportista češće bio u mogućnosti da ostvari postavljen je ciljeve, što bi imalo veliki uticaj na podizanje njegovog sportskog samopouzdanja. Nepostojanje statistički značajnih korelacija između orijentacije na rezultat/ego i samopouzdanja, govori o potrebi za daljim istraživanjima ovih odnosa u sportu, koja će uzeti u obzir gore pomenute izmjene u metodološkom pristupu, te uvrstiti u

instrumentarij i orijentaciju na socijalnu potvrdu kao treći tip ciljne orijentacije. Sa ovim trodimenzionalnim sistemom ciljne orijentacije putem primjene ciljnog profiliranja, odnosno ispitivanja njihovih kombinacija, sa odgovorajućom metodološkom postavkom, zasigurno će se doći do još pouzdanijih i validnijih informacija o samoj strukturi modela ciljne orijentacije, te njegovoj primjenjivosti u svrhe shvatanja drugih psiholoških konstrukta koji su od značaja za sportsku aktivnost.

LITERATURA

- Chi, L. (2004). Achievement goal theory. In T. Morris & J. Summers (Eds.), *Sport psychology: Theory, applications, and issues* (2nd ed., pp. 152-174). Milton, Australia: Wiley.
- Covassin, T., & Pero, S. (2004) The relationship between self-confidence, mood state, and anxiety among collegiate tennis players. *Journal of Sport Behavior, 27*(3), 230-242.
- Cumming, J., Hall, C., Harwood, C., & Gammage, K. (2002). Motivational orientations and imagery use: A goal profiling analysis. *Journal of Sports Sciences, 20*, 127-136.
- Duda, J.L. (1988). The relationship between goal perspectives, persistence, and behavioral intensity among male and female recreational sport participants. *Leisure Sciences, 10*, 95-106.
- Duda, J. L. (1989). The relationship between task and ego orientation and the perceived purpose of sport among male and female high school athletes. *Journal of Sport and Exercise Psychology, 11*, 318-335.
- Duda, J.L. (1992). Motivation in sport settings: A goal perspective approach. In Roberts, G.C. (Ed.), *Motivation in sport and exercise* (pp. 57-92). Champaign, IL: Human Kinetics
- Duda, J.L. (1996). Maximizing motivation in sport and physical education among children and adolescents: The case for greater task involvement. *Quest, 48*, 290-302.
- Duda, J., Chi, L., Newton, M., Walling, M., & Catley, D. (1995). Task and ego orientation and intrinsic motivation in sport. *International Journal of Sport Psychology, 26*, 40-63.
- Duda, J.L., & Hall, H.K. (2001). Achievement goal theory in sport: Recent extensions and future directions. In R. Singer, H. Hausenblas, & C. Janelle (Eds.), *Handbook of sport psychology* (2nd ed., pp. 417-443). New York: Wiley.
- Duda, J.L., & Nicholls, J. (1992). Dimensions of achievement motivation in schoolwork and sport. *Journal of Educational Psychology, 84*, 1-10.
- Dweck, C. S. (1986) Motivational processes affecting learning. *American Psychologist, 41*, 1040-1048.
- Dweck, C.S. (1986). Maximising motivation in sport and physical education among children and adolescents: The case for greater task involvement. *Quest, 48*, 290-302.
- Elliott, E. S., & Dweck, C. S. (1988). Goals: An approach to motivation and achievement. *Journal of Personality and Social Psychology, 54*, 5-12.
- Gill, D.L. (1986). Competitiveness among females and males in physical activity class. *Sex Roles, 15*, 239-247.
- Hall, H.K., & Byrne, A.T.J. (1988). Goal setting in sport: Clarifying recent anomalies. *Journal of Sport & Exercise Psychology, 10*, 184-198.
- Hardy, L. (1997). The Coleman Roberts Griffith Address: Three myths

- about applied consultancy work. *Journal of Applied Sport Psychology*, 9, 277-294.
- Harwood, C.G., & Treasure, D.C. (2000). Point, counter-point: Goal profiling. *Newsletter for the Association for the Advancement of Applied Sport Psychology*, 15(1), 7-12.
- Hays, K., Maynard, I., Thomas, O., & Bawden, M. (2007). Sources and types of confidence identified by world class sport performers. *Journal of Applied Sport Psychology*, 19, 434-456.
- Hays, K., Thomas, O., Maynard, I., & Bawden, M. (2009). The role of confidence in worldclass sport performance. *Journal of Sport Sciences*, 27(11), 1185-1199.
- Heckhausen, H. (1965). Leistungsmotivation. In H. Thomae (Ed.), *Handbuch der Psychologie* (Vol. II, S. 602 – 702). Göttingen: Hogrefe.
- Jagacinski, C. M., & Nicholls, J. G. (1984). Conceptions of ability and related affects in task involvement and ego involvement. *Journal of Educational Psychology*, 76, 909-919.
- Levy, A. R., Nicholls, A. R., & Polman, C. J. (2010). Pre-competitive confidence, coping, and subjective performance in sport. *Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sport*, 21, 721-729.
- Mallett, C. J., & Hanrahan, S. J. (2004). Elite athletes: why does the 'fire' burn so brightly?. *Psychology of Sport & Exercise*, 5(2), 183-200.
- Martin, J. J., & Gill, D. L. (1991). The relationships among competitive sport orientation, sport-confidence, self-efficacy, anxiety, and performance. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 13, 149-159.
- Murray, H. A. (1938) *Explorations in personality*. New York: Oxford University Press
- Newton, M.L., & Duda, J.L. (1999) The interaction of motivational climate, dispositional goal orientation and perceived ability in predicting indices of motivation. *International Journal of Sport Psychology*, 30, 63-82.
- Nicholls, J. (1984). Conceptions of ability and achievement motivation. In R. Ames & C. Ames (Eds.), *Research on motivation in education: Student motivation* (Vol. 1, pp. 39-73). New York: Academic Press.
- Nicholls, J. (1989). *The competitive ethos and democratic education*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Petz, B. (2004). *Osnove statističke metode za nematematičare*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Rheinberg, F. (2004); *Motivation*. Stuttgart: Kohlhammer.
- Roberts, G.C. (2001). Understanding the dynamics of motivation in physical activity: The influence of achievement goals on motivational processes. In G.C. Roberts (Ed.), *Advances in motivation in sport and exercise* (pp. 1-50). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Solmon, M.A., & Boone, J. (1993). The impact of student goal orientation in physical education classes. *Research Quarterly Exercise Sports*, 64(4), 418-24.
- Stephens, D. E., & Bredemeier, B. J. L. (1996). Moral atmosphere and judgments about aggression in girls' soccer: Relationships among moral and motivational variables. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 18, 158-173.
- Treasure, D. C., & Roberts, G. C. (1994). Cognitive and affective concomitants of task and ego goal orientations during the middle school years. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 16(1), 15-28.
- Van Yperen, N.W., & Duda, J.L. (1999). Goal orientations, beliefs about success, and performance improvement among young elite Dutch soccer players. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 9, 358-364.
- Vealey, R. S. (1986). Conceptualization of sport confidence and competitive orientation: Preliminary investigation and instrument development. *Journal of Sport Psychology*, 8, 221-246.
- Vealey, R.S. (1988). Sport-confidence and competitive orientation: An addendum on scoring procedures and gender differences. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 10, 471-478.
- Vealey, R. S. (2001). Understanding and enhancing self-confidence in athletes. In R. N. Singer, H. A. Hausenblas & C. M. Janelle (Eds.), *Handbook of sport psychology* (pp. 550-565). New York: Wiley.
- Vealey, R.S., & Campbell, J.L. (1988). Achievement goals of adolescent figure skaters: Impact on self-confidence, anxiety, and performance. *Journal of Adolescent Research*, 3, 227-243.
- Wang, C. K. J., & Biddle, S. J. H. (2001). Young people's motivational profiles in physical activity: A cluster analysis. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 23, 1-22.
- Weinberg, R. S., & Gould, D. (2003). *Foundations of sport and exercise psychology* (3rd ed). Champaign, IL: Human Kinetics.
- White, S.A., & Zellner, S. (1996). The relationship between goal orientation, beliefs about the causes of sport success, and trait anxiety among high school, intercollegiate, and recreational sport participants. *The Sport Psychologist*, 10, 58-72.
- Würth, S., Alfermann, D., & Saborowski, C. (1999). Der Zusammenhang zwischen Zielorientierungen, Trainingsklima und Wertvorstellungen bei Kindern und Jugendlichen. In D. Alfermann & O. Stoll (Eds.), *Motivation und Volition im Sport - Vom Planen zum Handeln* (pp. 110-114). Köln: bps.

Datum prijave rada: 30.01.2014.

Datum prihvatanja rada: 12.02.2014.

Kontakt

Duško Lepir, Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, Univerzitet u Banjoj Luci, Bulevar Vojvode Petra Bojovića, 1a, Banja Luka, BiH
E-mail: dusko_l@yahoo.com

Radenko Dobraš, Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, Univerzitet u Banjoj Luci, Bulevar Petra Bojovića 1A, Banja Luka, BiH
E-mail: danderas@teol.net

Igor Vučković, Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, Univerzitet u Banjoj Luci, Bulevar Petra Bojovića 1A, 78000 Banja Luka, BiH
E-mail: ackojoki@teol.net

Proko Dragosavljević, Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, Univerzitet u Banjoj Luci, Bulevar Petra Bojovića 1A, Banja Luka, BiH
E-mail: proko.48@gmail.com